

MIECZYŚLAW MAJEWSKI SDB

DYSKUSJA NAD ISTOTĄ I WYMIARAMI KATECHEZY W EUROPIE ZACHODNIEJ

Zainteresowanie katechezą w Kościele było zawsze żywe; przy czym raz wzrastało, to znów słabło. Jeżeli można mówić o różnych relacjach w stosunku do katechezy, to należy mieć na uwadze praktykę i teorię, osoby i środowiska, idee i systemy. Praktyka dostarczała wiele faktów teorii, która je analizowała, wydobywała z nich to co było najbardziej wartościowe i podnosiła jej poziom. Niektóre środowiska bardziej, inne mniej sprzyjały rozwojowi katechezy, która odnawiała się przede wszystkim dzięki pewnym osobom. Katecheza niekiedy włączała się w pewne systemy, które z kolei ożywiały się przez akceptację nowych idei. Wobec tego nie tylko należy mówić o zainteresowaniu, ale również o krytycznym ustosunkowaniu się do katechezy wobec rzeczywistości.

Jednostkowy — przez długi okres historii — krytyczny stosunek do katechezy zamienia się z powstaniem naukowej teorii katechetycznej w krytyczny stosunek społeczny. Refleksyjnie, przyjmując pewne założenia, ustosunkowują się do katechezy tak jednostki, jak i grupy teoretyków katechezy, którzy patrząc na nią z różnych punktów widzenia, ukazują doskonalej jej istotę. Wystarczy wspomnieć J. Jungmanna¹, J. Colomba², B. Drehera³, H. Halbfasa⁴, E. Albericha⁵, A. Exelera⁶, by się przekonać o różnym rozumieniu tej samej katechezy.

Celem bardziej wszechstronnego ujęcia katechezy obecnie dość często organizuje się sympozja regionalne i międzynarodowe. Takie sympozjum odbyło się np. 5-6 XI 1971 r. z inicjatywy Papieskiego Uniwersytetu Salezjańskiego w Rzymie. Wzięli w nim udział przedstawiciele teologii pastoralnej, katechetyki, pedagogiki, dydaktyki, socjologii i psychologii.

---

¹ *Katechetik*. Freiburg 1965.

² *Le service de l'Évangile*. Paris 1967.

³ *Katechese — Gemeinde*. Wien 1970.

⁴ *Fundamentalkatechetik*. Düsseldorf 1969.

⁵ *Natura e compiti di una catechesi moderna*. Torino 1972.

⁶ *Das Wesen und Aufgabe der Katechese*. Freiburg 1966.

W roku następnym ukazała się książka pt. *Dibattito sull'insegnamento della religione*, która odzwierciedla prace i idee uczestników.

Na bazie współczesnej literatury katechetycznej, a przede wszystkim w oparciu o dokonywującą się dyskusję można zapytać: czym jest katecheza i jakie są jej zasadnicze wymiary?

Żywy, ale zarazem delikatny problem pluralizmu i identyczności współczesnej katechezy będzie wymagał ciągłego patrzenia historycznego, współczesnego i futurystycznego, traktowania jej od strony uwarunkowań i analizy wewnętrznej.

I. RÓŻNE WYMIARY KATECHEZY

W ostatnim czasie w literaturze katechetycznej coraz częściej pojawia się termin „wymiar”⁷, który w swojej treści jest bliski aspektowi, ale zarazem różni się od niego. Aspekt oznacza patrzenie na katechezę z pewnego punktu widzenia, umożliwia jej odsłanianie się pod jakimś względem, podczas gdy wymiar przewija się przez całą katechezę, dociera do jej wnętrza i ustawia ją według pewnych przyjętych założeń.

Teoretycy katechezy są zgodni odnośnie twierdzenia, że katecheza ma różne wymiary. Podczas gdy zasada różnorodności wymiarów nie budzi zastrzeżeń, nie ma zgodności co do ilości i jakości tychże wymiarów.

1. WYMIAR PSYCHOLOGICZNO-SOCJALNY

Wiara między innymi określana bywa jako spotkanie osoby boskiej i ludzkiej. Jeżeli człowiek staje do dialogu z Bogiem, to dla katechezy nie jest bez znaczenia znajomość psychiki ludzkiej i właściwych sposobów oddziaływania. Dlatego na początku trzeba się przypatrzeć wymiarowi psychologiczno-socjologicznemu katechezy w poglądach M. Bertini⁸, G. Milanesi⁹ i G. Santomauro¹⁰.

W katechezie rozpatrywanej z punktu widzenia psychologicznego,

⁷ Zob. G. Gatti. *La dimensione morale della catechesi*. Torino 1973; J. Dreissen. *La linea liturgica nella nuova catechesi*. Torino 1969; A. Höfer. *La linea biblica nella nuova catechesi*. Torino 1969.

⁸ *Dibattito sull'insegnamento della religione*. Zürich 1972 s. 137-140.

⁹ Tamże s. 141-143.

¹⁰ Tamże s. 146-149.

stwierdza M. Bertini, należy zwrócić uwagę na relacje interpersonalne, mechanizmy oddziaływania świadomego i podświadomego oraz „odległość treści”.

Współczesna psychologia społeczna zwraca baczność uwagę na relacje interpersonalne zwane komunikacją interpersonalną. Relacje te zachodzą zarówno między grupami, jak również między osobami w ramach grupy. Dzięki nim poszczególne osoby przekazują własne wartości, a jednocześnie akceptują wartości innych. W grupach małych, w których istnieje możliwość bezpośredniej komunikacji, wymiana wartości jest dość intensywna. W katechezie, której podmiotem jest właśnie mała grupa, relacje mają charakter bezpośredni, a wartości ją przenikające trafiają do najgłębszych warstw człowieka; taką wymianę należy uczynić zagadnieniem centralnym.

We współczesnej katechizacji nie można poprzestać na oddziaływaniu podświadomym, gdyż rozwój wiary w kierunku dawania jej świadectwa wymaga uświadomienia celu, przyjęcia pewnych założeń i wyboru odpowiednich metod działania. Pomimo zamierzonej i planowości działania katechetycznego, katechezy nie można sprowadzić tylko do tych wymiarów, ponieważ ma ona do czynienia z żywym człowiekiem, w którym rozwijają się stany podświadome. Powinna się więc ona liczyć również ze stanami podświadomymi.

W zakresie treści katechetycznej Bertini rozróżnia orędzie i metaorędzie. Gdy w katechezie przekazuje się treść literalną, objawienie, Ewangelię, tradycję Kościoła, mówimy o orędziu. Natomiast, kiedy treść dotyczy kultury, obyczajów, opisów różnych zdarzeń danego środowiska, mowa jest o metaorędziu. Zarówno orędzie jak i metaorędzie mają swój specyficzny sposób przekazu.

A oto niektóre przykłady: a) W chrześcijaństwie ukazywanym przez orędzie zwraca się uwagę na jego związek z Chrystusem, osobowe zaangażowanie, dynamiczny rozwój uzależniony od działania Ducha Świętego, podczas gdy w metaorędziu dochodzi do koncentracji na systemie naukowo-filozoficznym; b) Orędzie podkreśla w Kościele cały lud Boży i od jego włączenia uzależnia umacnianie się wewnątrz i rozszerzanie na zewnątrz. Metaorędzie natomiast uwypukla struktury i więzy formalne uważając, że dobra organizacja życia w Kościele stanowi jego problem centralny; c) Chrześcijaństwo w orędziu jest dialogiem pomiędzy Bogiem a ludzkością oraz dialogiem między ludźmi, natomiast ujmowane przez metaorędzie jest kompromisem wobec świata, przystosowaniem się do jego postępu i wymagań.

Zdaniem G. Milanese obecnie wiele uczyniono w zakresie badań nad

religijnością. Badania te zużytkowane w katechizacji mogą przyczynić się do utworzenia nowej, bardziej dynamicznej katechezy.

Katecheza psychologiczno-socjologiczna jest zdolna zrozumieć człowieka, niepowtarzalnego w swoim istnieniu, ustawicznie się rozwijającego i kształtującego swoją postawę. Trudno rozwijać dojrzałą postawę wiary, jeżeli nie bierze się pod uwagę konkretnego człowieka, który żyje w środowisku, jest od niego uzależniony i sam je tworzy.

Problem religijności jest wtórny w stosunku do osoby ludzkiej i jej wolności. Dotychczasowa katecheza konfesyjna stawiała na pierwszym miejscu zagadnienie wiary, pozostawiając na uboczu albo przyporządkowując osobę i jej wolność. Katecheza dojrzałej wiary daje wizję człowieka w ogóle, następnie ludzkości próbującej tworzyć relacje społeczne, a wreszcie jego odniesienie się do Boga. Nie negując znaczenia katechezy wychodzącej od Boga i zmierzającej do człowieka, należy obecnie zaproponować katechezę osoby i społeczności w kierunku do Boga.

W oparciu o dane psychologiczno-socjologiczne należy podkreślić liberalizację nauczania religii, wpływać na dekonfesjonalizację katechezy, zwrócić uwagę na sekularyzację treści oraz wypracować metody analizy religijnej. Bazując jednak na wartościach antropologicznych nie można zapominać, że w swojej istocie katecheza jest posługą Słowa Bożego, czynnikiem dialogu bosko-ludzkiego oraz zasadniczym narzędziem rozwoju wiary.

G. Santomauro zwraca uwagę na to, że opinie dotyczące religijności są podzielone. Dla jednych jest ona sprawą uczucia, dla innych intuicji lub doświadczenia osobowego. Niektórzy uważają ją za sprawę marginalną w rozwoju osobowości, inni za problem węzłowy. Nie tylko więc religijność jest uzależniona od rozwoju osobowości, lecz również rozwój osobowości zależy od religijności.

Pomijając te różne ujęcia religijności, nie można sprowadzić jej do wymiarów filozoficznych, moralnych czy estetycznych. Jest to bowiem dziedzina autonomiczna i dlatego jej interpretacja w oparciu o nauki filozoficzne, ideologiczne czy socjologiczne będzie zbyt uproszczona. Każde bowiem zjawisko czy problem traci swoje znaczenie, jeżeli jest interpretowany w oparciu o obce dla niego podstawy i przy pomocy nieodpowiednich narzędzi.

Katecheza musi mieć własne podstawy wynikające z poważnego studium. W szukaniu podstaw i w studium nad katechezą należy skoncentrować się na problemie religii, jej źródłach i języku w kontekście historycznym i kulturowym. Wówczas w tych samych proporcjach zostaną potraktowane nauki teologiczne i antropologiczne. Katecheza bowiem oddzia-

ływuje równocześnie w imieniu Boga oraz człowieka i staje się wspólnym łącznikiem w interakcji.

W dotychczasowej katechezie brano pod uwagę logikę systemu naukowego i prawa psychologiczne rządzące katechizowanym. Orędzie natomiast służyło do zrozumienia systemu. Współczesne badania wykazały, że dynamika człowieka i orędzia są do siebie bardzo zbliżone. Dlatego rozwój religijny realizuje się najdoskonalej za pomocą orędzia, a domaga się wypełnienia go przez katechizowanego.

Według A. Sbisà dotychczasowa katecheza mocno związała się z nauczaniem, chociaż z natury swej jest ona wychowawcza. Dlatego też nie tracąc związków dydaktycznych, trzeba w niej nawiązać związki pedagogiczne. Przy jednym i drugim powiązaniu katecheza nie spełni oczekiwanych zadań, gdy nie zmieni się wewnętrznie. Podtrzymując w jakiejś mierze system oddziaływań proponowana jest obecnie katecheza doświadczenia.

Doświadczenie rodzi się przy bezpośrednim kontakcie z rzeczywistością. Zróznicowany system treści, z możliwością dotarcia do źródeł, wytwarza i wzbogaca doświadczenie. Pomijając to, że wiedza przyswojona przez doświadczenie jest trwała, trzeba podkreślić formacyjny charakter doświadczenia. Ono właśnie kontaktuje i wprowadza w rzeczywistość wychowankę, który po ukończeniu szkoły zajmie miejsce w świecie i podejmie określone zadania.

Doświadczenie religijne w pewnej mierze tworzy się przy doświadczeniu ogólnym. Nie można jednak powiedzieć, że pewna suma doświadczenia ogólnego, wytworzy samorzutnie doświadczenie religijne. Doświadczenie ogólne sprzyja ujawnianiu się doświadczenia religijnego, które tworzy się przy bezpośrednich kontaktach z *sacrum*. *Sacrum* nie można jednak pojmować jako rzeczywistości wydzielonej i oddalonej. *Sacrum* i *profanum* pozostają ze sobą w bliskich związkach, dlatego twórcze zaangażowanie się w *profanum* daje w pewnej mierze możliwość kontaktu z *sacrum*. Ponieważ jednak *sacrum* istnieje w czystej formie, katecheta umożliwia nawiązanie z nim bezpośredniego kontaktu.

W wymiarze psychologiczno-socjologicznym uwidoczniono udział osoby i grupy społecznej w rozwoju wiary. Zarówno w życiu jednostkowym jak i społecznym istnieją prawa, które uwzględniane sprzyjają rozwojowi. Na szczególną uwagę zasługuje doświadczenie świeckie i religijne czyniące katechezę dynamiczną. Wartości naniesione przez psychologię i socjologię nie rozwiązują jednak w pełni ideału katechezy, dlatego w jego poszukiwaniu trzeba się zwrócić również do dydaktyki i pedagogiki.

2. WYMIAR DYDAKTYCZNO-PEDAGOGICZNY

Był okres w historii, w którym sprowadzano katechezę do nauczania¹¹ albo wychowania religijnego¹². Trudno byłoby obecnie taki pogląd podtrzymywać, ale niezaprzeczalnym jest twierdzenie, że nauczanie i wychowanie należą do zasadniczych wymiarów katechezy. Takie stanowisko reprezentują L. Borghi¹³, L. Radice¹⁴, V. Vinay¹⁵, A. Agazzi¹⁶ i G. Bertin¹⁷.

L. Borghi twierdzi, że nauczanie religii w pewnym okresie historycznym związało się ściśle z nauczaniem szkolnym. To ostatnie natomiast stopniowo koncentrowało się na systemie wpływu pedagogicznego. Im bardziej nabierało ono cech powszechności, tym bardziej stawało się obowiązkowe. Po tej samej linii obowiązkowości rozwijało się nauczanie religijne. Katechizowany nie mógł z niego zrezygnować, lecz był zobowiązany uczestniczyć w jego procesie. Stanowisko to godzi w rozwój wiary, która ma być personalnym odniesieniem się do Boga. Zrewidować więc należy ustosunkowanie się katechezy, która z pozycji koniecznego wpływu, powinna przejść na płaszczyznę propozycji.

Zasadniczym zadaniem katechezy jest kształtowanie sumienia, które pozwala katechizowanemu w sposób wolny zająć odpowiednie stanowisko wobec dobra i zła. Nie byłoby wskazane kształcenie sumienia w oparciu o jednolity, z góry wybrany system treści, natomiast korzystny jest dobór treści zróżnicowanych. Wobec tego katecheza zamknięta w jednym kościele, ukierunkowująca katechizowanego wyłącznie w obrębie tego samego wyznania nie sprzyjałaby prawidłowemu kształtowaniu sumienia.

Formowanie sumienia nierozłącznie wiąże się z pełnym rozwojem osobowości, który dokonuje się pod wpływem wielu czynników rzeczowych i osobowych. Poszukując więc idealnej katechezy należałoby ją otworzyć na wielość treści powiązanych jedną wspólną linią historyczno-krytyczną. Katecheza włącza się więc w cały proces historyczny i kształtuje postawę krytyczną wobec istniejącej rzeczywistości.

Proponowana katecheza domaga się nowego oparcia naukowego, którego nie może jej dać dotychczasowa katechetyka, uzależniona bezpośrednio od teologii zajmującej się wiarą w ramach określonego wyznania.

¹¹ Zob. W. Kosiński. *Katechetyka czyli metodyka nauczania religii*. Bmw 1931.

¹² J. Łopot. *Katechetyka*. Kielce 1947.

¹³ *Dibattito* s. 21-26.

¹⁴ Tamże s. 27-33.

¹⁵ Tamże s. 34-47.

¹⁶ Tamże s. 64-67.

¹⁷ Tamże s. 68-70.

Katecheza historyczno-krytyczna może mieć miejsce wówczas, gdy podstawą katechetyki będzie filozofia religii, uwzględniająca wszystkie religie w rozwoju historycznym oraz najbardziej istotne treści i ich wzajemne relacje.

L. Radice mówi w swoim wystąpieniu o potrzebie, podstawach, środowisku, istocie i realizacji katechezy.

W rozwoju osobowości bierze udział wiele czynników. Trudno je ustawić hierarchicznie, gdyż w zależności od różnych uwarunkowań jedne lub drugie odgrywają większą rolę w procesie wychowania człowieka. W rozwoju osobowości jednym z wielu czynników jest katecheza. Nie należy jej jednak pojmować tylko w sensie tradycyjno-religijnym, jako funkcję kształcenia religijnego. Katecheza, służąc rozwojowi osobowości, otwiera się i wiąże z wieloma innymi czynnikami.

Podstawy pod współczesną katechezę dał Sobór Watykański II stwierdzając, że jest ona zasadniczym czynnikiem rozwoju wiary, a jej podmiotem jest cały lud Boży. Posługując się zróżnicowanymi metodami, katecheza zmierza do pełnego rozwoju człowieka i kształtowania wspólnoty. Sobór uwidoczniał w katechezie aspekt pedagogiczno-formacyjny i dydaktyczno-kształcący, podkreślając w nim wolne zaangażowanie katechizowanego.

Na tak przedstawioną katechezę nie ma miejsca w szkole. Środowisko szkolne przyczyniłoby się do zubożenia jej zasadniczych wartości. Katecheza wynikająca więc z założeń soborowych może zrealizować swój ideał tylko w środowisku pozaszkolnym dającym całkowitą możliwość wolnego ustosunkowania się do podsuwanych propozycji.

Odwołując się dalej do Soboru, a zwłaszcza do KDK trudno byłoby pojąć katechezę zamkniętą w sobie, bez jej ścisłego powiązania z kulturą. Takiego powiązania domaga się postawa współczesnego człowieka otwartego na wszystkie wartości i Kościół, który stale w swoim rozwoju historycznym doceniał wartość kultury, rozwijał ją kształtując nowe pokolenie wierzących. Katecheza religijno-kulturalna przyczyni się do uformowania postawy postępu, pokoju i współpracy. Pomijając problem miejsca katechezy Radice:

a) podważa słuszność katechezy konfesyjnej i ściśle religijnej, zamkniętej w określonej grupie wierzących, która tracąc kontakt z innymi grupami społecznymi nie jest w stanie zaproponować wiary niewierzącym, co jest równoznaczne rezygnacji z funkcji ewangelizacyjnej, tak bardzo istotnej i mocno akcentowanej obecnie przez Kościół;

b) proponuje poszukiwanie innej katechezy wychodzącej od problemów ogólnoludzkich, a zwłaszcza ekonomicznych, społecznych i moralnych, a nie od *credo* i katechizmu;

c) domaga się weryfikacji a nawet modyfikacji koncepcji religii, przekazywanej niejednokrotnie jako dziedziny zamkniętej w sobie, dominującej i niezależnej od innych dziedzin. Katecheza wybierając wyłącznie treści religijne kształtuje tylko niektóre funkcje osobowości ludzkiej a pomija inne. W rzeczywistości nie tyle istnieje niezależna dziedzina religii, ile raczej religijne ukierunkowanie osobowości ludzkiej. Trudno również mówić o wyizolowanych treściach religijnych, ponieważ są one ściśle powiązane z kulturowymi. Religia — zdaniem Radice — jest wypływem i wyrazem kultury. Katecheza więc winna być otwarta i zmierzać do rozwoju twórczej postawy kulturowej i zaangażowania postawy religijnej;

d) stawia na naczelnym miejscu metodę antropologiczną, której podstawowym walorem jest wolność, pozwalająca katechecie i katechizowanemu ustosunkować się osobiście do zróżnicowanych treści katechezy; docenia pluralizm metod katechetycznych wypracowanych na przestrzeni dziejów oraz skuteczność wielu z nich w dobie obecnej. Zarazem podkreśla potrzebę poszukiwania nowych, oryginalnych, przydatnych w dzisiejszych warunkach socjokulturowych.

Podobnie jak poprzednicy V. Vinay analizując katechezę interpretuje ją w szerokim kontekście kulturowym i religijnym. Przede wszystkim omawia jej potrzebę, podstawy, zadania, istotę i metody.

Katecheza odgrywa ogromną rolę dlatego, ponieważ przez przekaz treści służy rozwojowi wiary, jak również ma wielkie znaczenie z tego względu, że kształtuje człowieka w ogóle. Uzupełnia ona i integruje wiedzę świecką, która bez katechezy byłaby niepełna i niepogłębiona.

Kultura europejska zrodziła się w ramach chrześcijaństwa i byłaby niezrozumiała, gdyby interpretowano ją wyłącznie w oparciu o nauczanie świeckie. Dlatego nie tylko chrześcijaństwo, ale również zachodnio-europejska kultura świecka i jej autentyczność domagają się dwutorowości przekazu treści poprzez lekcję i katechezę.

Vinay rozróżnia w katechezie 2 aspekty: dydaktyczny i kerygmatyczny. Za istotne w katechezie uważa zarówno nauczanie jak i przepowiadanie. Chociaż przypisuje wielkie znaczenie obydwu, to większy nacisk kładzie na przepowiadanie. Sądzi bowiem, że w nim bardziej niż w nauczaniu możliwy jest dialog osoby między Bogiem a katechizowanym, bez którego trudno pojąć istotę katechezy.

Odnosząc katechezę do treści kulturowych i religijnych stwierdza, że kultura zachodnia zrodziła się w ramach chrześcijaństwa, ale chrześcijaństwo powstało na bazie kultur starożytnych. Dlatego w katechezie koniecznie należy uwzględnić wewnętrzne, wzajemne powiązania kultury i religii chrześcijańskiej. Ponadto trzeba stwierdzić, że religia chrześcijańska nie jest jednolita, ale zróżnicowana. Biorąc to wszystko pod uwa-

gę należałoby zaproponować katechezę neutralną. Do zasadniczych zadań katechezy w ujęciu Vinay'a należą:

a) Informacja awyznaniowa o religii w ogólności z odniesieniem do religii chrześcijańskiej. W tym ujęciu religioznawczym, chrześcijaństwo byłoby jednym z wielu, a nie jedynym i centralnym przedmiotem zainteresowań;

b) Kształtowanie postawy krytycznej wobec wiedzy i różnych tendencji kulturowych we współczesności. W obecnym stanie rozwoju wiedzy zatracą się do niej osobisty stosunek. Jej działanie na ludzi jest zbyt sugestywne, co nie sprzyja rozwojowi prawidłowej postawy. Postawy krytycznej nie jest w stanie ukształtować nauczanie świeckie, gdyż jest ono wycinkowe. Może to uczynić natomiast katecheza zachowująca w stosunku do wiedzy pewien dystans;

c) Przekazywanie treści doktryny chrześcijańskiej. Historia chrześcijaństwa pozostawiła wiele dowodów rozwoju doktryny. Na przestrzeni dziejów powstało wiele systemów, które z jednej strony mogły się przyczynić do ukazania zasadniczych treści chrześcijaństwa, z drugiej zaś je zniekształcić. Ważnym zadaniem dla katechezy byłoby przekazywanie treści wspólnej wszystkim systemom;

d) Formacja katechizowanego w kierunku wolnej akceptacji wiary. Za pomocą pewnych systemów dydaktycznych postawę wiary można było podporządkować treści wiary. W tym wypadku łatwo mogła być przekreślona wolność katechizowanego. W rzeczywistości przekaz treści powinien dopomóc w ukształtowaniu takiej postawy, która pozwoli wejść w rzeczywistość zbawienia poprzez personalne ustosunkowanie się do niej;

e) Pomoc w znalezieniu sensu życia. Zbyt wielkie pokawałkowanie dziedzin życia, działania i kultury, uniemożliwia człowiekowi całościowe spojrzenie na świat. Tymczasem całościowe odniesienie się do rzeczywistości stwarza szanse znalezienia właściwego miejsca i otwarcia perspektyw w przyszłości. W trudnej sytuacji poszukiwania sensu życia przychodzi człowiekowi z pomocą katecheza, uzdolniona przez Chrystusa i Kościół do odsłaniania całej rzeczywistości;

f) Umożliwienie i usprawnienie zrozumienia Dobrej Nowiny. W okresie sekularyzacji i laicyzacji, w którym wartości świeckie nabrały szczególnego znaczenia, wartości religijne pozostały w ukryciu. Aby rzeczywiście stały się one dla człowieka wartościami, katecheza z jednej strony powinna je przekazywać za pomocą narzędzi właściwych współczesności, z drugiej, kształtować mentalność religijną;

g) Rozwój wiary. Jest on syntezą zadań dotychczas przedstawionych, jak również nowym zadaniem możliwym do zrealizowania w oparciu o poprzednie. Chociaż rozwój wiary podobnie jak rozwój naturalny od-

bywać się może spontanicznie, wskazany jest jednak w nim udział katechezy, która przede wszystkim ma go ukierunkować zważając na właściwe proporcje.

A. Agazzi najpierw próbuje ustalić relacje i właściwą treść religii, religijności i wiary, potem zajmuje się podmiotem i przedmiotem katechezy, wreszcie pyta o sposoby jej realizacji.

Pojęcia religia i religijność oznaczają odniesienie człowieka do Boga. W religii mówi się o ustalonym już i szczególnie społecznym stosunku do Boga, w religijności natomiast chodzi o tworzący się stosunek z podkreśleniem osoby ludzkiej. W jednym i drugim przypadku mowa jest o naturalnym ustosunkowaniu się do Stwórcy.

W wierze Bóg zwraca się do człowieka jako do osoby i do społeczności. Dlatego właśnie, że Bóg wychodzi na spotkanie z człowiekiem, możliwe są relacje bosko-ludzkie. Bóg więc, przez swoje wyjście daje inicjatywę i czyni sprawnym spotkanie między nim a człowiekiem.

Różnica między wiarą i kulturą polega na tym, że wiara wskazuje na działanie Boże, podczas gdy kultura jest wyrazem działania ludzkiego. Łatwiej dają się zauważyć dość wyraźne różnice między wiarą i kulturą, trudniej jednak wskazać na wyraźną różnicę między religijnością i kulturą. Zarówno jedna jak i druga wskazują na działanie ludzkie, z tym że działanie w pierwszym wypadku ukierunkowane jest ku Bogu, w drugim ku człowiekowi. Religijność jest również wyrazem najgłębszych warstw człowieka, a kultura opiera się na całej osobowości, zwłaszcza zaś na intelekcie.

Wśród zasadniczych elementów katechezy najbardziej istotnymi są podmiot i przedmiot. Podmiot wskazuje na osobę katechety i katechizowanego. W przedmiocie chodzi o treści katechetyczne. Teoretycznie próbuje się nieraz oddzielać podmiot i przedmiot i stawiać je obok siebie, w rzeczywistości jednak jest to niemożliwe do wykonania.

W katechetyce XX w. dążono do rozwoju religijności albo pogłębienia wiary, posługiwano się wartościami kulturowymi lub treściami Objawienia, akcentowano zaangażowanie się katechizowanego lub też przekazywane treści. Takie skrajne ujęcia nie dawały zamierzonych rezultatów. Historia powinna być nauczycielką wielostronnego spojrzenia na katechezę. Stąd w katechezie należy podtrzymywać naturalne związki między religijnością i wiarą, kulturą i Objawieniem, podmiotem i przedmiotem.

G. Berti wiąże katechizację z nauczaniem. Próbuje interpretować katechezę w ramach teorii uczenia. Ponieważ współczesne nauczanie ulega reformie proponuje również nowe ustawienie katechezy.

Nauczanie rozwijane w ciągu historii wprowadzało w określoną dziedzinę pracy i zaznajamiało z obowiązkami, które uczeń w przyszłości miał

spełniać. Te cele nauczania mogły być realizowane za pomocą ujednoliconych lekcji, w których treść była wyraźnie zakreślona, a metoda przystosowana do przekazu treści pod kątem humanistycznym i zawodowym.

Sytuacja współczesna jest odmienna w stosunku do istniejących w historii. Obecnie nauczanie i wychowanie ma ucznia zaznajomić z całą rzeczywistością i wprowadzić w różne wymiary działalności. W stosunku do okresu minionego przybyło wiele nowych treści, które należy uczniom przekazywać. Wzrosły więc wymagania dydaktyczne i ustawicznie zwiększa się zakres przekazywanej treści. W tej sytuacji mogłoby dojść do kształtowania encyklopedyzmu, który już w historii ukazał swoje wartości, ale nie przyjął się w społeczeństwie. Kładąc nacisk nie tyle na zaznajomienie się z treścią, ile kształtowanie dyspozycji podmiotowych należy w zakresie treści dokonać selekcji. Szkoła więc nie może magazynować, zaznajamiać i przekazywać całokształtu treści, lecz tylko treści wybrane. Zadaniem nauczania będzie niewątpliwie nawrót do historii ukazującej stale rozwijający się proces kulturowy, lecz przede wszystkim podejmowanie i rozwiązywanie problemów współczesnych i kształtowanie kultury przyszłości.

W katechezie współczesnej ważniejsze jest kształtowanie postawy religijno-moralnej niżeli opanowanie treści teologicznej. Niemniej jednak treść ta odgrywa ważną rolę w kształtowaniu mentalności i postawy chrześcijańskiej. Podobnie jak w zakresie nauczania świeckiego ustawicznie rozszerza się treść, którą trzeba przekazywać, tak dzieje się również w katechizacji. Gdy do tego dołączy się treści ogólnokulturowe, które ściśle związane z treściami religijnymi powinny stanowić przedmiot zainteresowań katechetycznych, sytuacja staje się jeszcze trudniejsza. Biorąc pod uwagę wzmiankowane realia należy również w katechizacji dokonać selekcji treściowej. Kryterium selekcji byłyby potrzeby osobowe i religijno-moralne współczesnego człowieka. Katecheza pełnego systemu myślowego zamieniłaby się więc na katechezę tylko niektórych treści.

Współczesne nauczanie świeckie rozwija się po liniach historyczno-kulturalnej i socjologiczno-psychologicznej. Są one zarazem pewnymi wytycznymi dla nowej katechezy. Ściśle mówiąc katecheza współczesna powinna się rozwijać w oparciu i przy związku z hermeneutyką, a jej głównymi problemami byłyby źródła religijności, jej sens i język.

Katecheza w wymiarach psychologiczno-socjologicznych i dydaktyczno-pedagogicznych bazuje na osobie i grupie społecznej, oraz włącza się w system zmodyfikowanego nauczania i wychowania, celem uzyskania skuteczności swych wpływów. Podstawy i wpływy z kolei domagają się odpowiednich treści.

3. WYMIAR TEOLOGICZNY KATECHEZY

W dotychczasowej analizie między innymi stwierdzono, że katecheza znajduje się pomiędzy samorzutnym rozwojem, twórczym działaniem kulturowym, nauczaniem i wychowaniem. Poza takim ujęciem katechezy w dyskusji katechetycznej próbowano odsłonić teologiczny wymiar katechezy. Na uwagę w tym względzie zasługują idee A. Mancini¹⁸, G. Gropo¹⁹, V. Vinay²⁰ i A. Monasta²¹.

W swoim wystąpieniu A. Mancini zwrócił uwagę na zasadnicze aspekty katechezy, ukazał jej specyfikę, szukał podstaw dla katechetyki i zaproponował główne problemy katechizacji.

W katechezie należy rozróżnić aspekt doktrynalny i ewangelizacyjny. W pierwszym wypadku katecheza dążąc do przekazu pewnego systemu doktrynalnego będzie sama nabierać cech naukowości. W drugim natomiast, nastawiając się na głoszenie Dobrej Nowiny, zwłaszcza wśród początkujących w wierze, będzie bliska Ewangelii. W zależności od tego, który aspekt podkreśla się w katechezie, staje się ona bądź sprawą kultury bądź religii.

Katecheza kulturowa podsuwać będzie informacje o religiach i w pewnej mierze posłuży do rozwoju religijności w sensie świadomości religijnej. Natomiast katecheza ewangeliczna w ujęciu kerygmatycznym, oparta na wspólnocie wierzących, przyczyni się do nawrócenia człowieka i nawiązania z Bogiem trwałego dialogu osobowego. Będzie ona przepowiadać kerygmę czyli działanie Boże w historii, wydarzenie zbawcze, w którym uczestniczy cała ludzkość.

Chrześcijaństwo mające źródło w Objawieniu i rozwijane przez kerygmę ma bardziej wymiar hermeneutyczny niż metafizyczny. Stąd też katechetyka, której przedmiotem jest katecheza kerygmatyczna, winna bardziej wiązać się z hermeneutyką niż filozofią religii, antropologią czy psychologią. Ponieważ wiara jest wyrazem zgody opartej na przekonaniach, które bazują na doktrynie, dlatego z jednej strony istnieje potrzeba powiązania katechetyki z hermeneutyką, z drugiej zaś z historią, psychologią i pedagogiką.

Do katechezy należy w pewnej mierze rozwój religijności, ale w zasadzie dąży ona do kształtowania postawy wiary. Katecheza wówczas musiałaby się koncentrować na osobie Jezusa Chrystusa, wspierać na wspólnocie wierzących, przepowiadać kerygmę i próbować wytworzyć ścisły kontakt między katechizowanym a Bogiem.

¹⁸ Tamże s. 77-80.

¹⁹ Tamże s. 82-83.

²⁰ Tamże s. 84-85.

²¹ Tamże s. 81.

Według przekonania G. Groppo na katechezę można patrzeć od strony organizacyjnej, uwarunkowań i skuteczności działania. Ważniejsze jednak od spojrzenia zewnętrznego, jest patrzenie na nią od wewnątrz, jako na propozycję religijną i kerygmę chrześcijańską.

W wypadku pierwszym katecheza sprowadzałaby się do problematyki filozoficznej i psychologiczno-socjologicznej. Chodziłoby w niej o zagadnienia religii w ogóle (filozofia religii), rozwój różnych religii (historia religii, religijność osoby ludzkiej (psychologia religii), religijność grup (socjologia religii). Taka katecheza antropologiczna byłaby obowiązkowa dla wszystkich i zostałaby włączona w cały proces kształcenia kulturowego.

Nie wyczerpuje to jednak całości zagadnienia. Katecheza z natury swojej wiąże się z Kościołem, z którego wypływa i wobec którego pełni określoną funkcję. W katechezie pojętej w ścisłym znaczeniu, jako funkcji Kościoła, trzeba podkreślić jej aspekt kerygmaticzny. Jej zadaniem jest nie tyle zapoznanie i zetknięcie się z kulturą, ile odsłanianie Objawienia i ukazywanie inicjatywy Bożej miłości wobec człowieka i perspektyw świata ukierunkowanego ku Bogu.

Bóg wychodzi ze swoją miłością do całego świata, lecz nie cała ludzkość, a tylko pewna grupa, odpowiada pozytywnie na jego wezwanie. Ponieważ wiara jest wolną odpowiedzią, dlatego katecheza ją podtrzymująca skoncentruje swoją uwagę na pewnej tylko grupie ludzi. W przeciwnym razie przekreślałaby zasadę wolności.

Wiarę wśród wierzących najdoskonalej rozwija katecheza kerygmaticzna. Aby jednak ustrzec się od niebezpiecznej dewocyjności, a zająć się kształtowaniem postawy wiary, będzie rzeczą wskazaną związanie katechezy z hermeneutyką, która ujmuje kerygmę w aspekcie historycznym i tradycji chrześcijańskiej. Wówczas treści objawienia zostaną zespolone z treściami kulturowymi.

We współczesnym świecie — zauważa Vinay — mówi się o pewnych zagrożeniach, np. biosferycznych, społecznych, kulturowych itp. Istnieją one również w zakresie religijności i wiary. Mówić można także o zagrożeniach katechezy przez państwo, szkołę i system myślowy.

Współczesne państwa czują się uprawnione do kierowania całym życiem społecznym. Uważają, że religijność jest sprawą społeczną, dlatego podlega normowaniu nadrzędnemu. Ponieważ katechizacja, przez rozwój wiary wkracza w życie społeczne, którym zajmuje się państwo, dlatego konsekwentnie podlega ona kontroli państwowej. W takim układzie katecheza przestaje być sobą, ponieważ zamiast kształtować wolną postawę wiary, byłaby zmuszona formować obywatela służącego interesom państwowym.

Współpraca pomiędzy szkołą i Kościołem, związek między nauczaniem świeckim a religijnym, nie budzi w Europie Zach. obecnie wątpliwości. Uważa się, że taka współpraca zmierzająca do formowania człowieka jest konieczna i nie zagraża żadnej stronie. Współpraca jednak zakłada wycho-
dzenie z tych samych płaszczyzn, wzajemną wymianę wartości i uzupeł-
nianie się w działaniu. Tymczasem szkoła współczesna chciałaby uczynić
katechizację przedmiotem uzupełniającym, nie wywierającym wpływu na
całokształt życia.

W poszczególnych epokach kształtowały się pewne systemy myślowe,
uwzględniające się za najdoskonalszych interpretatorów Ewangelii. Z natury,
ujmowały one rzeczywistość z pewnego tylko punktu widzenia i nie były
zdolne przekazać uniwersalizmu ewangelicznego. Łatwiej bowiem inter-
pretować część w całości, niżeli całość w części. W tym drugim wypadku,
zagraża albo zubożenie albo sfalszowanie rzeczywistości. Dlatego kate-
cheza chcąc spełnić swoje zadanie ma obowiązek nie tyle wzbijać się po-
nad wszelkie systemy, ile raczej sięgać do ujęcia przedsystemowego.

Do tej pory podkreślano w katechezie informacje religijne i forma-
cję kerygmatyczną. Niewątpliwie obydwie te aspekty należy podkreślić
i uwzględnić w spojrzeniu na katechezę. Największą jednak uwagę trzeba
zwrócić na analizę biblijną w kontekście tradycji.

Wielu współczesnych teoretyków proponuje — podkreśla Monasta —
otwarcie się katechezy na współczesny świat. Wówczas włączając się
w wychowanie i nauczanie przyczyniłaby się ona do pełnego rozwoju czło-
wieka i ukierunkowania ku Bogu. W rzeczywistości jednak świat współ-
czesny nie widzi potrzeby rozwoju religijności i miejsca na katechezę,
która by spełniała zadanie ewangelizacji. Dlatego wszelkie próby wejścia
katechezy w szeroki świat czy do szkoły skończą się niepowodzeniem. Na-
wet, gdyby uzyskała ona drugorzędne miejsce, powstanie pytanie o jej
autorytet społeczny i siłę oddziaływania.

W realnej sytuacji świata współczesnego katecheza musi utrzymać
ścisły związek z Kościołem. W głoszeniu kerygmy, na której się skon-
centruje, nie tyle może liczyć na nowoczesne sposoby oddziaływania, ile
raczej na wierne przekazywanie Ewangelii. W istocie podmiotem i sku-
tecznym narzędziem katechizacji jest sam Jezus Chrystus.

Bezpośrednia i na łamach literatury dyskusja nad współczesną kate-
chezą ustosunkowała się krytycznie do katechezy minionej i zarysowała
nowy jej obraz. Zwłaszcza naniesiono cały szereg nowych wartości i usta-
wiono katechezę w wielości wymiarów. Powstaje wówczas pytanie o jej
identyczność.

II. IDENTYCZNOŚĆ KATECHEZY W WIELOŚCI JEJ WYMIARÓW

Począwszy od kierunku kerygmatycznego myśl i praktyka katechetyczna zaczęła się dynamicznie rozwijać, ożywiać i pogłębiać. Kerygmatyka zajęła się wypracowaniem teologicznych podstaw katechezy i jej treścią, ukazując jej istotę i specyfikę niesprowadzalną do lekcji²². Katecheza kierunku kerygmatycznego, mimo jej wielkich walorów, zamykając się przede wszystkim w ramach Kościoła, a mniej interesując się tym, co działo się w świecie, postawiła sobie barierę trudną do przekroczenia. Na bazie i w oparciu o twórczość kerygmatyczną, podtrzymując w zasadzie dotychczasowe wartości, powstał katechetyczny kierunek antropologiczny. Katechetyka antropologiczna w sposób szczególny zajęła się życiem osobowym katechizowanego, jego środowiskiem i uwarunkowaniami społeczno-kulturowymi katechezy, które przyczyniają się, bądź hamują jej rozwój²³.

Niejednokrotnie w publikacjach katechetycznych wymienione kierunki, a w nich wymiary katechezy, ukazuje się w sposób wykluczający i przeciwstawny. Tymczasem należałoby na to zagadnienie patrzeć jako na wartości wzajemnie się uzupełniające, korygujące i wzbogacające całą katechezę. Jeżeli współcześnie uważa się za ideał dialogiczne podejście w każdej dziedzinie, to należy również podkreślić znaczenie dialogicznego ujęcia katechezy. W związku z tym otwiera się problem jej identyczności w wielości wymiarów.

1. KATECHEZA PERSONALNA I WSPÓLNOTOWA

Sobór Watykański II zwłaszcza w KDK powiązał katechezę ze światem i Kościołem uważając, że rozwija się ona zarówno tak w jednym, jak i drugim środowisku, oraz wpływa na kształtowanie się społeczności świeckiej i religijnej. Stwierdził on, że podmiotem katechezy są nie tyle pojedyncze osoby czy zamknięte grupy, ale raczej cały lud Boży, który w różnym stopniu przyczynia się do jej rozwoju. Sobór jednocześnie podkreślił, że zadaniem katechezy jest nie tylko przekazywanie informacji religijnych, do czego się sprowadzała katecheza dydaktyczna, ale formacja osobowa, prowadząca do ukształtowania wspólnoty chrześcijańskiej.

²² Zob. P. Chinaglia. *Natura, fine e contenuto della catechesi*. Torino 1971.

²³ Zob. M. Majewski. *Antropologiczna koncepcja katechezy*. Lublin 1974.

Katecheza więc, z jednej strony wspiera się na osobie i wspólnocie, a z drugiej przyczynia się do ich rozwoju i kształtowania ²⁴.

Nauka soborowa stała się podstawą nowych inwencji i propozycji katechetycznych. Na jej bazie zaczęła się rozwijać katecheza egzystencjalna, środowiskowa i interpretacyjna. Niestety, jednak niektórzy teoretycy katechezy mocno zacieśnili jej rozumienie i mówiąc o nowym jej ujęciu niewiele odeszli od tradycyjnego pojmowania. Katecheza ta określana jako personalna i wspólnotowa niestety zajęła się tylko rozwojem osobowości religijnej i wspólnoty wiary, pozostawiając na uboczu rozwój osobowości ludzkiej w ogóle w wychowaniu i rozwój różnych grup społecznych. Proponując wiarę dojrzałą jako cel znalazła się wobec zasadniczych trudności, gdyż chciała go osiągnąć przy luźnych tylko związkach z osobą ludzką i grupą społeczną. Dlatego też katecheza współczesna, która podkreśla znaczenie oddziaływania osobowego Boga oraz człowieka jako osoby i grupy w kształtowaniu wiary, ma sobie uświadomić odpowiedzialne zadanie zdynamizowania religijności i wiary w oparciu o pełny rozwój osobowości naturalnej i różnych grup, zwłaszcza spontanicznych.

2. KATECHEZA DOŚWIADCZENIA RELIGIJNEGO I ORĘDZIA CHRZEŚCIJAŃSKIEGO

Jednym z centralnych problemów współczesnej katechezy jest integracja wiary z życiem ²⁵. W celu powiązania wiary z życiem proponuje się nowe ustawienie całej katechezy, która by z jednej strony uwzględniała bezpośredni kontakt ze współczesnością, a z drugiej osobowy kontakt z Chrystusem. Na tle dążeń w kierunku doprowadzenia do integracji wiary z życiem powstała katecheza doświadczenia religijnego i orędzia chrześcijańskiego.

Zwolennicy katechezy doświadczenia religijnego uważają, że jeżeli współczesne nauczanie i wychowanie za podstawowe zadanie stawia sobie nie tyle przekazywanie określonych treści i ukierunkowany wpływ pedagogiczny, ile raczej zwielokrotnienie i zintensyfikowanie doświadczenia osobistego i społecznego, to również katecheza włączona w nurt współczesności, zajmie się bliżej rozwojem doświadczenia religijnego. Doświadczenie to, może dać z jednej strony gruntowne podstawy w kształtowaniu przekonań religijnych, a z drugiej przyczyni się do wyrobienia dojrzałej postawy wiary, zawierającej cechy krytycyzmu, wolności i autentyczności. Do rozwoju doświadczenia religijnego, które jest jednym z zasadniczych czynników w autorealizacji osoby, przyczynia się bezpo-

²⁴ *La catechesi ecclesiale alla luce del Vaticano II*. Torino 1967 s. 57 nn.

²⁵ I. Hermann, *Das Experiment mit dem Glauben*. Düsseldorf 1963 s. 55 nn.

średni kontakt z *sacrum*, w nawiązaniu którego główną rolę spełnia katecheta realizujący katechezę przez świadectwo wiary.

Przedstawiciele katechezy kerygmatycznej twierdzą, że katecheza uczestnicząc w funkcji profetycznej Kościoła ma w pierwszym rzędzie wiernie odczytywać i przekazywać Objawienie. Ponieważ Bóg przez Objawienie ukazał ludzkości plan zbawczy, służy ona do bliższego zapoznania się z nim, wskazując katechizowanemu miejsce i sposób jego realizacji. Ze względu na naczelną pozycję w planie zbawczym Jezusa Chrystusa, katecheza kerygmatyczna jest chrystocentryczna, podkreślająca, że On jest źródłem, treścią i ośrodkiem metod katechizacji. Dlatego też katecheza kerygmatyczna przyjmuje za cel wiarę osobową jako odpowiedź na wezwanie Chrystusa; jej treścią będą słowa i czyny Chrystusa, a szukając właściwego środowiska znajdzie je w Kościele, by w nim skoncentrować się na sakramentalnym wpływie łaski Bożej.

Jakkolwiek katecheza rozwoju doświadczenia religijnego i przepowiadania orędzia chrześcijańskiego próbują się w pewnej mierze izolować od siebie, to jednak w rzeczywistości widzi się bliski związek między nimi. W jednej i drugiej chodzi przede wszystkim o bezpośredni i osobowy kontakt z Chrystusem²⁶; przy czym, w pierwszym wypadku kontakt ten zaczyna się od człowieka, a w drugim od Chrystusa. W rzeczywistości kontakt taki jest dwustronny i równoczesny. Stąd rodzi się propozycja, by katecheza doświadczenia religijnego i orędzia chrześcijańskiego w pełni otwarły się w stosunku do siebie. Orędzie chrześcijańskie na bazie doświadczenia religijnego może doprowadzić do wyrobienia postawy dojrzałej wyrażającej się w świadectwie wiary, a doświadczenie religijne rozwijane przy pomocy orędzia chrześcijańskiego w bezpośrednich kontaktach z Chrystusem, sprzyjać będzie wewnętrznej przemianie katechizowanego.

Niezależnie jednak od styczności, a tym bardziej, przy organicznym zespoleniu katechezy doświadczenia religijnego i przepowiadania orędzia chrześcijańskiego, katecheza współczesna wiążąc się w dużej mierze z nauczaniem i wychowaniem, przekracza ich zakres²⁷. Umieszczona w kontekście życia społeczno-kulturowego, w pewnej mierze odwoływać się będzie do twórczej myśli ludzkiej, która ją warunkuje, ale związana z Kościołem, w nim znajdzie swoje pełne uzasadnienie. Wystarczających uzasadnień katechezie nie może podać ani filozofia, psychologia, socjologia, pedagogika i dydaktyka ani teologia ogólna. Katecheza musi się opierać na głębokim studium własnym, które zajmie się problemami religii, uwarunkowań historycznych i środowiskowych wiary, treścią i ję-

²⁶ W. Esser, G. Negri. *L'incontro personale con Dio nella nouva catechesi*. Torino 1970 s. 133-137.

²⁷ F. Pajer. *La catechesi come testimonianza*. Torino 1968 s. 158 nn.

zykiem katechezy. Doceniając wkład wielu współczesnych dyscyplin w rozwoju katechezy, trzeba podkreślić potrzebę teologii katechetycznej, teologii na użytek katechezy.

3. KATECHEZA PROPOZYCJI RELIGIJNEJ

W kierunku kerygmatycznym problem treści został potraktowany jako węzłowy. Od tej pory treść i jej przekaz należą do istotnych zagadnień katechetycznych. Pomimo jednak zgodności odnośnie znaczenia treści, istnieją wspólnie różne podejścia, gdy chodzi o jej przekaz. Takie różne stanowiska dają się zauważyć w katechezie propozycji religijnej i kerygmy chrześcijańskiej.

Katecheza w pierwszym ujęciu zajmowałaby się rozwojem różnych religii, wspólnymi ich treściami i wartościami w życiu osobowym i społecznym. Treść katechezy nie stanowiłaby określonego systemu, ale byłaby raczej luźną syntezą wartości zaczerpniętych z kultury, religii i objawienia. Składałaby się ona nie tyle z hierarchicznie ustawionych wiadomości, ile raczej z elementów neutralnych. Katecheza w przekazie treści miałaby zachować postawę obiektywną, bez angażowania osobistego i sugerowania wybranych wartości. Znaczenie treści neutralnych polegałoby na tym, że dawałyby one możliwości szerokiego otwarcia się na rzeczywistość i wyrabiałyby postawę religijną opartą na własnym wyborze.

Katecheza w drugim ujęciu zajęłaby się ukazywaniem Objawienia skierowanego do określonych osób i grup społecznych, przez które Bóg odsłania swoją zbawczą inicjatywę i plany wobec ludzkości. W podawaniu treści wskazywałaby na wartości wybrane przez Boga, zawarte w Biblii, stanowiące jedną historię zbawienia, w różnorodności słów i zdarzeń. Tego rodzaju katecheza, w przeciwieństwie do katechezy propozycji, podkreślającej charakter informacyjny, byłaby katechezą formacyjną, w której dużą rolę odgrywa wpływ osobowy i wspólnotowy określonego wyznania.

Byłoby rzeczą niebezpieczną kształtować światopogląd religijny i wyrabiać postawę wiary, bez otwarcia się na całokształt rzeczywistości, przy przekazie jednego tylko systemu treści. Jednakże z drugiej strony sama tylko analiza zagadnień religijnych nie tworzy jeszcze katechezy, która z natury swojej posiada charakter formacyjny. Katecheza w sensie analizy religijnej byłaby zdolna wykształcić grupę znawców religii, ale jeżeli chodzi o uformowanie ludzi żyjących wiarą, konieczne jest oddziaływanie wychowawcze określonego Kościoła. Ważną jest rzeczą, by katecheza rozwijała się po linii propozycji, przekazując wiele różnorodnych treści, do których katechizowany może się osobiście odnieść i dokonywać własnego

wyboru. Biorąc jednak pod uwagę trudności w dokonywaniu wyboru, wskazana byłaby pomoc katechetyczna w postaci pewnego ukierunkowania podawanych treści.

Wobec tego należałoby współcześnie zaproponować katechezę, która by zawierała zarówno propozycję religijną i kerygmę chrześcijańską, różnorodność treści, jej chrystocentryczne ustawienie, otwarcie się katechizowanego i wpływ kierunkowy katechety. Przez propozycję religijną katecheza otwierałaby się na współczesny świat i rozwijające się w nim religie, a przez kerygmę chrześcijańską rozwijałaby światopogląd i postawę chrześcijańską.

Reasumując dotychczasowe rozważania można stwierdzić, że dyskusja otworzyła katechezie szerokie perspektywy, podkreśliła jej wartość w świecie współczesnym i wskazała na właściwe środowisko rozwoju i działania. Trudno byłoby dzisiaj inaczej pojąć katechezę jak tylko w wielości jej wymiarów. Katecheza pluralistyczna nie traci swej identyczności, ale ją podtrzymuje i umacnia.

DISCUSSION UPON THE ESSENCE AND DIMENSIONS OF CATECHESIS IN WESTERN EUROPE

S u m m a r y

Nowadays, catechesis became one of the main problems of contemporary life. Several people express their opinions upon this subject, gradually exposing the deep content it embodies. The group of scholars, who carry out a serious research in order to arrive at the essence of catechesis, grows more and more, however, individual authors stress different points. It is enough to mention here J. Jungmann, Jh. Colomb, B. Dreher, H. Halbfas, E. Alberich and A. Exeler, as people authoritative in catechesis, to become convinced that approach towards Catechesis is serious, but varied at the same time. Catechetical symposium organized by Popal Salesian University in 1971, during which laymen and priests, representatives of secular didactics and catechesis, Catholics and non-Catholics expressed their opinions, contributed vastly to deepening of the essence of catechesis. M. Bertini, G. Milanesi and G. Santomauro paid close attention to the psychological and sociological dimensions of catechesis. The support of pedagogical and didactic dimensions was stressed by L. Borghi, L. Radice, V. Vinay, A. Agazzi and G. Bertin. According to A. Mancini, G. Groppo, V. Vinay and A. Monast the most essential dimension in catechesis would, however, be the theological dimension. It would be a dangerous thing to reduce catechesis to one dimension only; on the contrary, the serious treatment of it requires looking at its essence through multitude of dimensions. In such a formulation, catechesis, being, the evangelization of the world, would be psychologically and sociologically conditioned, and would realize the aim of meeting with God through teaching, upbringing, and evangelic prophesying.